

van
Swieten
society

Maandag 23 april 2018

TivoliVredenburg - Hertz - 20.00 uur

Voorprogramma 19.15 uur - 19.40 uur

Rebecca Huber, viool & **Petra Somlai**, fortepiano

VAN SWIETEN SOCIETY

Wilde Romantiek

Heleen Hulst, viool

Bernadette Verhagen, altviool

Albert Brüggem, cello

Bart van Oort, fortepiano

Johann Ladislaus Dussek 1760-1812

Sonate in g klein opus 10 nr. 2 (1789)

Allegro moderato

Vivace con spirit

Ludwig van Beethoven 1770-1827

Strijktrio in c klein opus 9 nr. 3 (1798)

Allegro con spirito

Adagio con espressione

Scherzo - Allegro molto e vivace

Finale - Presto

Pauze

Ignaz Lachner 1807-1895

uit: Pianotrio in d klein opus 89 (1879)

Andantino

Allegro Molto

Ferdinand Ries 1784-1838

Pianokwartet in f klein opus 13 (1809)

Adagio- Allegro

Andantino

Rondo: allegro moderato

Mode, wildebrassen en trends anno 1805

In 1805 schreef de *Leipziger Zeitung für die Elegante Welt*: 'Eenvoudige klaviermuziek is helemaal uit de mode. Composities van Clementi, Cramer, Beethoven en Dussek hebben hun plaats ingenomen.' Van de Weense componisten wordt hier alleen Beethoven genoemd, die op dat moment al bekend stond als een wildebras op de piano. Kranten in Europa schreven over de 'wilde Romantiek' van de bohemien Ries; de virtuoos Dussek betoverde en verbijsterde zijn publiek. Een verbijstering die zich kennelijk uitstreckte naar de burelen van het Leipziger tijdschrift. Inderdaad, het was gedaan met hun 'elegante wereld' want met Beethoven in de voorhoede deed de romantiek met donderend geraas zijn intrede.

Een van de beste pianisten ter wereld

'Meest gewaardeerde vriend, ik beschouw mezelf fortuinlijk dat ik in staat ben om u te verzekeren, dat u een van de meest rechtschapen, zedelijke en in de muziek een van de meeste eminente mensen als zoon hebt.' (Brief van Joseph Haydn aan Jan Ladislav Dusseks vader, 1792).

Jan Ladislav Dussek werd door zijn tijdgenoten als een van de grootste pianisten en componisten beschouwd. Hij leidde een rusteloos leven dat hem van een klein dorpje in Bohemen via Nederland naar het Franse hof in de dienst van Marie Antoinette bracht. Hij vertrok daar begin 1789 - net op tijd om de Revolutie te missen - naar Londen, waar hij een decennium lang het openbare concertleven naar zijn hand zette. Met tussenstops in Pruisen, Riga en St. Petersburg eindigde hij weer in Parijs, nu in de dienst van Talleyrand. Zijn samenwerking met de Londense piano-bouwer John Broadwood betekende een belangrijke stap in de ontwikkeling van de piano: op Dusseks verzoek begon Broadwood fortepiano's te bouwen met een grotere klavieromvang. Eerst van de gebruikelijke vijf naar vijf en een half, en snel daarna naar zes octaven. Dussek, niet voor niets een van de eerste grote virtuozen, zei er zelf over dat zijn doel was om briljanter te klinken in de discant en vooral zijn passages in octaven beter over het voetlicht te brengen.

De Sonates opus 10 zijn in Londen gecomponeerd en tonen de reactie van Dussek op het spectaculaire muziekleven dat hij daar aantrof. Niet alleen was er meer muziek in de op dat moment grootste en rijkste stad ter wereld, meer musici, meer concertzalen, concertseries en meer publiek, dan in Parijs, Wenen of Hamburg. Maar het niveau van de pianisten was veel hoger dan wat hij ooit eerder had gehoord. De competitie onder de pianisten was zo groot omdat er een openbaar muziekleven was waarin iedere musicus wilde hij van de muziek kunnen leven, een eigen publiek moest trekken. Het resultaat was dan ook een toenemende virtuositeit en een enorme opwinding over al die

muzikale en technische innovaties die in de concerten te horen waren. Dat Dussek in dat uitgelezen gezelschap van pianisten de primus inter pares werd, betekent dat hij feitelijk een van de beste pianisten ter wereld was. De *Leipziger Zeitung für die elegante Welt* noemde Dussek in 1805 al een van de pleitbezorgers van een nieuwe stijl. De Sonate opus 10 nummer 2 was de deur waardoor zijn tijdgenoten voor het eerste een glimp van de echte Romantiek konden opvangen.

Beethoven, de sensatie van Wenen

Op 10 november 1792 arriveerde Ludwig van Beethoven in Wenen. Hij had aanbevelingsbrieven op zak van onder meer graaf Waldstein, een invloedrijke persoon die zowel in Bonn als in de Oostenrijkse hoofdstad goede connecties had met de belangrijkste adellijke families. Zo'n binnenkomer was voor de jeugdige componist van groot belang, want met dit visitekaartje wist hij zich gelijk verzekerd van open deuren bij de kapitaalkrachtige muziekliefhebbers. Hij ging in de leer bij de wereldberoemde Joseph Haydn en maakte al spoedig kennis met de Nederlandse diplomaat Gottfried Baron Van Swieten, een ware muziekmecenas die een coterie van adellijke lieden om zich heen had verzameld. Deze zogenoemde 'Assoziïerten' organiseerden en sponsorden privé-uitvoeringen van oratoria. Wolfgang Amadeus Mozart bewerkte voor dit illustere gezelschap onder meer Händels *Acis and Galatea* en de *Messiah*, Joseph Haydn componeerde in opdracht van de groep aristocraten en op teksten van de baron zijn grote oratoria *Die Schöpfung* en *Die Jahreszeiten*, en Beethoven droeg aan Van Swieten zijn Eerste Symfonie op. In een mum van tijd was die wat norske Duitser uit het provinciale Bonn de sensatie van Wenen.

Vrienden van Schubert

Ignaz Lachner werd geboren in een grote familie van musici. Het is onmogelijk over hem te schrijven zonder zijn broers te noemen: Theodor (1788-1877), Franz (1803-1890), en Vincenz (1811-1893). Franz was van de vier broers de beroemdste; Ignaz bleef zijn hele leven in zijn schaduw. Net als zijn broers leerde ook Ignaz piano, orgel, viool en altviool spelen van zijn vader, de horlogemaker en organist Anton Lachner. Anton gaf zijn zoons eerst les zonder instrument, door op de houten banken thuis een toetsenbord te tekenen waarop ze moesten oefenen. Na deze privé-opleiding ging Ignaz op 16-jarige leeftijd de wijde wereld in. In 1823 was hij violist in München, maar in 1824 haalde zijn beroemde broer Franz hem naar Wenen als zijn eigen opvolger als organist. Net als Franz werd ook Ignaz een goede vriend van Schubert. De grote veranderingen in de tweede helft van de negentiende eeuw door de muziek van Wagner, Liszt en Bülow gingen voor een

groot deel aan Ignaz Lachner voorbij, die vasthield aan de stijl die hij tijdens zijn vroege periode zo succesvol had ontwikkeld. Hij werd daardoor ingehaald door de muziek van de nieuwe tijd en raakte al tijdens zijn leven vergeten. Hoe onterecht dat is blijkt overduidelijk uit zijn zes Trio's voor de ongebruikelijke combinatie piano, viool en altviool (in plaats van cello). Compositorisch is dit muziek van de bovenste plank, maar dat op zich is nog geen reden voor opname in een van onze programma's. Het is vooral prachtige muziek. Wij beschouwen de trio's van Ignaz Lachner dan ook als een belangrijke aanvulling op ons repertoire.

Romantische Wildheid

Ferdinand Ries kwam in 1803 berooid in Wenen aan, met een introductiebrieven voor Beethoven van zijn vader, hof-trompettist in Bonn en kortstondig leraar van Beethoven. Beethoven nam de jonge Ferdinand op en gaf hem pianolessen. Al in 1804 maakte Ries zijn debuut in Wenen met Beethovens Derde Pianoconcert in c klein, met zijn eigen cadensen, en ontving prachtige recensies. Ries betaalde terug in natura: hij werkte voor Beethoven als secretaris en kopiist, hij onderhandelde met uitgevers. Geleidelijk ontwikkelde zich een hechte vriendschap. Ries (die blind was aan één oog) vreesde echter dat hij zou worden ingelijfd door het oprukkende Franse leger en vluchtte in 1805 uit Wenen. Na allerlei omzwervingen en concertreizen belandde hij uiteindelijk in 1813 in Londen, waar hij 11 jaar zou blijven en waar de kranten schreven over zijn 'romantic wildness'. Al die tijd hielden Beethoven en Ries contact. Het Piano-kwartet in f opus 13 ontstond in 1809, dezelfde periode als Hummels klarinetkwartet. Hoezeer Ries ook de transitie van klassiek naar Romantiek vertegenwoordigt en hoezeer hij ook schatplichtig is aan de taal van Beethoven, toch was ook voor Ries, net als Beethoven en Hummel, Mozart een groot voorbeeld in zijn muzikale leven. In het langzame deel van dit prachtige vroeg-romantische pianokwartet komt een letterlijk citaat voor uit de pianosonate in F groot KV 332 van Mozart.

Bart van Oort

Dit programma is door de Concertzender opgenomen op 15 april in de Waalse Kerk. Uitzending volgt op een later te bepalen tijd.

VOORPROGRAMMA

Hertz: 19.15 - 19.40 uur - gratis toegang

Rebecca Huber, viool

Petra Somlai, fortepiano

Wolfgang Amadeus Mozart 1756- 1791

Vioolsonate in D groot KV 306

Allegro con spirit

Andante cantabile

Allegretto

Twee uiterst succesvolle vroegere studenten van het Koninklijk Conservatorium, violiste Rebecca Huber en fortepianiste Petra Somlai, werken samen aan een cd-opname met vioolsonates van Mozart. Uit de toelichting op ons komende programma (zie ook de website van Tivoli-Vredenburg, waar de toelichting al voor ons concert op staat): 'Hoezeer Ferdinand Ries ook de transitie van klassiek naar Romantiek vertegenwoordigt en hoezeer hij ook schatplichtig is aan de taal van Beethoven, toch was ook voor Ries, net als voor Beethoven en bijvoorbeeld Hummel en Schubert, Mozart een groot voorbeeld in zijn muzikale leven. Misschien mogen we Mozart wel een bron van Romantiek noemen.' En trouwens: in seizoen 2015-2016 speelden we een programma dat 'Mozart, Bron van de Romantiek' heette. Petra, recentelijk benoemd tot docent fortepiano aan het Koninklijk Conservatorium, en Rebecca, oprichter van het orkest Symfonie Atlantique dat zo prachtig speelde in ons Mozart festival vorig najaar, zullen Mozart van pure Romantiek uit zijn klassieke keurslijf laten barsten.

Bij elk kaartje voor de VSS krijgt u er een gratis toegankelijk voorprogramma bij. Dat duurt van 19.15 uur tot ca. 19.40 uur. Daarna kunt u net een kopje koffie halen en om 20.00 begint het hoofdprogramma van de Van Swieten Society.

Uit de dagboeken van de Van Swieten Society

Heleen voelt zich verrijkt

Ik heb net mijn eerste project bij het Orkest van de Achttiende Eeuw achter de rug en voel me verrijkt met nieuwe vrienden. Het is altijd leuk nieuwe musici te ontmoeten, je te laven aan hun ervaring en te laten inspireren door hun musiceren. Hopelijk kan ik er iets moois mee doen voor de VSS.

Daarnaast een groot project met mijn groep Nieuw Amsterdams Peil, waarmee we een tour van tien concerten hebben rondom componist Michel van der Aa met als special guest Wende. Zij is ook zo'n bron van inspiratie en voor geen genre bang, dat wordt een mooi avontuur! Bernadette zie ik ook bij het Ligeti-project en daarnaast nog een programma in Nijmegen met Gerard Bouwhuis in een programma 'bad boys of music'.

Albert op 440

Ik heb de afgelopen week moeten herstellen van een stevige griep, die ik begin december ook al had. Dat stuurt alles in de war. Nu met het Orkest van de Achttiende eeuw een Brahms-project op 440 en met moderne stokken. Een hele uitdaging, ik mis het vertrouwde materiaal wel! De komende tijd schakel ik weer terug naar het mij meer vertrouwde 430 voor de VSS, en naar 415 voor een project met Norwegian Baroque Orchestra van 16 tot 20 april. In mei naar Japan voor Bach-cantates met het Bach Collegium.

Bernadette krijgt een lezing

Op het moment dat ik deze bioblurp (zo noemen we dit in VSS kringen) schrijf, ben ik aan het werk in Brugge met Anima Eterna. We spelen van Richard Strauss o.a. zijn *Vier Letzte Lieder* en het goddelijke *Morgen*, een van de mooiste werken ooit geschreven. Wat zo leuk is aan het spelen in Anima is dat er bij 'nieuwe' werken altijd een historisch onderzoek gedaan wordt door een van de orkestleden over de 'moderne' stukken die we gaan spelen. Vóór het repetitieproces begint, krijgen we als orkest een uitgebreide lezing hierover. In welk orkest maak je dat mee? Deze maand speel ik mijn laatste concerten bij het ASKO|Schönberg, waar ik 25 jaar prachtige, mooie en interessante nieuwe muziek met veel plezier gespeeld heb. Na zoveel jaren wordt het tijd om mijn stokje over te dragen aan jonge altviolisten om de hedendaagse muziek nieuw leven in te blazen.

Afscheid met een mooi Ligeti-programma op 5 en 7 april (Amsterdam Muziekgebouw) en 10 april (Arnhem - Muisis). Én ik verheug me erop om dit heerlijke romantische VSS programma te spelen.

Bart filosofeert over cd opnames

In het licht van zowel het afnemende aantal specialistische winkels als kopers is het aantal cd-releases wereldwijd per maand bepaald verbijsterend. Het Spaanse Cantus, waar in december mijn Franse Nocturnes op zijn verschenen, brengt elke maand een flink aantal nieuwe cd's uit en het Nederlandse label Brilliant Classics laat tot wel 20 nieuwe titels per maand verschijnen. En dat zijn maar twee van de tientallen cd-maatschappijen in Europa. Zo bezien is het toch niet zo'n gek idee dat de VSS maar ook Petra en ik steeds nieuwe cd's maken. Met de VSS nemen we uit het programma van vandaag onder andere het Pianokwartet van Ries op; de Dussek Sonate is net verschenen en bij dit concert te koop. Opnames blijven een belangrijke pijler onder het kamermuziekensemble en onder ons bestaan

als solist. Live uitvoeringen zijn net zo vluchtig als de pompoenkoets van Assepoester: na middernacht is er alleen nog maar de herinnering. Dus willen we muziek graag vastleggen voor de eeuwigheid (al duurt die soms wat kort). Maar het is voor ons ook een manier om dieper op werken in te gaan, om onbekende meesters op de kaart te zetten en bekende meesters van ons geurmerk te voorzien. Cd's opnemen blijft voor ons core-business.

Wilt u Vriend, Baron of Kapellmeister worden van de Van Swieten Society en een vriendenmiddag van de Van Swieten Society bijwonen?

Voor € 35,- per jaar bent u al vriend. Ga naar www.vanswietensociety.nl of vraag ernaar bij de musici.

Programma Van Swieten Society seizoen 2018-2019

VAN SWIETEN SOCIETY

Heleen Hulst viool / Bernadette Verhagen altviool / Albert Brüngen cello / Stuart Pincombe cello / Bart van Oort fortepiano

MA 8 OKT
MOZARTIADÉ

MA 10 DEC
GIOACHINO ROSSINI, VAN CHEF D'OEUVRE NAAR HORS-D'OEUVRE

MA 28 JAN
SALON OP DE OLYMPUS

MA 1 APR
CLARA, DE GENIALE WEDUWE

Eik concert heeft een voorprogramma: jong talent dat aansluit bij het hoofdprogramma, aanvang: 19.15 uur

SERIEPRIJZEN: 1 € 90,- 2 € 76,- 3 € 65,-

102

KAMERMUZIEK VAN SWIETEN SOCIETY

ma 8 okt
20.00 uur

MOZARTIADÉ

Mozart Pianotrio KV 496; Duo voor viool en cello KV 46d; Duo voor viool en altviool KV 424; Pianoconcert; KV 415; Strijkkwartet KV 428

Hertz

- 1 € 30,-
- 2 € 26,-
- 3 € 22,-

Mozart was de eerste musicus die erin slaagde zonder vaste betrekking in zijn levensonderhoud te voorzien. Hij was de succesvolste zpp'er avant la lettre. Zijn componeersnelheid was fabelachtig en hij begreep waaraan het publiek behoefte had. Mozarts geheim in zijn eigen woorden: 'De passages voor de kenner zijn zo geschreven dat ook de liefhebber erdoor wordt meegenomen, al weet hij niet waarom.' De Van Swieten Society speelt een kwintet meesterwerken voor kenners en liefhebbers.

ma 10 dec
20.00 uur

GIOACHINO ROSSINI, VAN CHEF D'OEUVRE NAAR HORS-D'OEUVRE

Rossini Ouverture La Giza Ladra; Ouverture Barbier van Sevilla; Duo voor cello en bas; Semiramide voor viool en altviool; Strijkerssonate nr. 1 & 6

Hertz

- 1 € 30,-
- 2 € 26,-
- 3 € 22,-

Bekend is het beeld van Gioachino Rossini als productief genie - en liefhebber van eten. In amper negentien jaar schreef hij 39 opera's. Voor zijn Barbier van Sevilla had hij maar twaalf dagen nodig. Toen hij na omzwervingen in 1855 terugkeerde in Parijs, maakte hij opnieuw furore met muzikale en culinaire soirées. 'Zonden van hoge leeftijd' noemde hij die. Wat betreft spectaculaire ouvertures en culinaire verrassingen zondigt de Van Swieten Society graag mee. In de pauze wordt het publiek geféteerd op een culinaire 'Rossini special'.

ma 28 jan
20.00 uur

SALON OP DE OLYMPUS

Hummel Pianotrio op. 93 / **Dussek** Pianokwartet op. 56 / **Louis Ferdinand** Pianokwintet op. 1 / **Schubert** Strijkkwintet D 956

Hertz

- 1 € 30,-
- 2 € 26,-
- 3 € 22,-

Tijdgenoten en tegenpolen zijn het, die gebruikmaken van dezelfde muzikale taal: de oorlogszuchtige prins Louis Ferdinand van Pruisen, de bescheiden Franz Schubert, de bohémien Jan Ladislav Dussek en de pedante estheet Johann Nepomuk Hummel. De Van Swieten Society roept een denkbeeldige klassieke Salon op boven op de Olympus, waar ze eindelijk samen het podium delen.

ma 1 apr
20.00 uur

CLARA, DE GENIALE WEDUWE

Clara Schumann, Robert Schumann Romances, Liederen, Pianotrio, Fantasiestücke / **Joseph Joachim** Nocturne / **Brahms** Scherzo uit de sonate 'Frei aber Einsam'

Hertz

- 1 € 30,-
- 2 € 26,-
- 3 € 22,-

Het huwelijk van Robert Schumann en Clara Wieck inspireerde beiden tot romantische muziek in de ware zin van het woord. Na Roberts vroegtijdige dood werd Clara de beroemdste pianiste van haar generatie. Brahms bewonderde haar zeer. Haar muzieksalon werd bezocht door de beste musici ter wereld. Omdat de Van Swieten Society er helaas niet bij kon zijn, brengt het ensemble zelf zo'n soiré tot leven.

103